

PAVOL ČARNOGURSKÝ

SÚBOJ

S KOMUNIZMOM 2

Vydavateľstvo
Spolku slovenských spisovateľov

Pavol Čarnogurský
SÚBOJ S KOMUNIZMOM 2

Pavol Čarnogurský

SÚBOJ
S KOMUNIZMOM 2

Bratislava 2015

Copyright © Pavol Čarnogurský, dedičia 2015

© Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, spol. s r. o., Bratislava
e-mail: vsss@stonline.sk
<http://www.vsss.sk>

Pavol Čarnogurský: Súboj s komunizmom 2. zväzok
Redakčná úprava: Jitka Madarásová
Obálku s použitím fotografie Jozefa Mýtneho graficky spracovala Jana Satková
Sadzba: Jana Satková
Tlač: P+M Turany

Vydanie prvé

ISBN 978-80-8061-858-2

Obsah

Úvod	9
Moje uväznenie v boji za slobodu	14
Začiatok dňa na pracovisku	16
Vyšetrovanie v budove federálneho ministerstva vnútra	26
Neprijemná príhoda	40
Domová prehliadka a zhabanie môjho archívu	45
Kristínku odviezli na Februárku	54
Čo všetko mi zhabali	59
Podrobný rozpis zhabaného materiálu	63
Obraz Andreja Hlinku	67
Zo Sidorovho archívu	71
Korešpondencia s Karolom Sidorom	89
Materiály o marcovej kríze roku 1939	100
Korešpondencia s Lacom Novomeským	123
Korešpondencia s Jánom Lichnerom	133
Aprílová dohoda katolíkov s Demokratickou stranou	144
Obžalovací spis proti Dr. Jozefovi Tisovi	283
Židovská otázka na Slovensku	313
Tvrdenia, ktoré nezodpovedajú historickej skutočnosti (Poznámky k niektorým tvrdeniam Dr. G. Husáka v knihe <i>Svedectvo o Slovenskom národnom povstaní</i> , VPL, 1964).....	332
Epilóg	358

*Dilexi justitiam, odi iniquitatem,
propterea morior in exilio.*

(Miloval som pravdu, nenávidel krivdu, preto zomieram vo vyhnanstve.)
pápež Gregor VII.

Úvod

Druhou knihou pamätí zaplňa Paľo Čarnogurský nepopísané stránky našej relatívne mladej národnej histórie. Aj toto pútavé rozprávanie o udalostiach a ľuďoch bolo vyvolané zvonka – ako dôsledok brutálneho zásahu Štátnej bezpečnosti do autorovho života.

Životopis Paľa Čarnogurského kopíruje naše najnovšie národné dejiny od skončenia prvej svetovej vojny cez celé horúce dvadsiate storočie. Šprintuje udalosťami prvej republiky a formovaním slovenskej inteligencie, ale aj národa s plnokrvnou účasťou na živote v slovenskom štáte. Po druhej svetovej vojne v obnovennej Československej republike je kľúčovým aktérom formovania štátnosti v úzkom prelínaní s komunistickou stranou až po vyhlásenie samostatnej Slovenskej republiky 1. januára 1993. Posledný historický termín mu ušiel o dva dni, pretože zomrel 29. decembra 1992.

Možno povedať, že na formovaní slovenského vývoja i správaní národa v ňom mal Paľo Čarnogurský väčší podiel ako domáca komunistická strana s plejádou svojich zvučných mien. Kde sú a čím sa zaslúžili o náš dnešok? Kde je Gottwald, Široký alebo Bacílek? Kde je Clementis, Husák alebo Biľak? Na dnešnej podobe Slovákov a Slovenska sa priamo podieľali udalosti opisované v týchto *Pamätiach*, ktoré Paľo Čarnogurský do značnej miery ovplyvňoval, dokonca aj vytváral. Priamo a osobne v nich vystupuje pri prípravách povstania proti nemeckej vojenskej moci. Objavuje sa hneď v prvých dňoch po príchode Svobodovej armády do Košíc a sekunduje medzi novým vládcom Gustávom Husákom a cirkevnou hierarchiou, ktorá aj po zmene režimu zostáva na svojich stáročných pozíciách a vplyva na občanov. V pevnom zväzku s cirkevnou autoritou prežíva celý ďalší život, nakrátko víťazný pred voľbami a po nich v máji 1946. Potom už len opozičný až do konca komunistickej štátnej totality v novembri 1989. Ani v tomto politicky nivelizovanom období nie je bezvýznamným človekom, čo dosvedčuje aj jeho posledné zaistenie Štátnou bezpečnosťou 8. novembra 1976 a následné vyšetrovanie so snahou verejne ho odsúdiť ako predstaviteľa protisocialistických síl.

Aj tento posledný pokus odstavenia Paľa Čarnogurského sa skončil pre štátnu moc fiaskom. V decembri 1979 potichu zastavujú vyšetrovanie a rušia pripravované súdne konanie. Podľa priebehu opísaného detailne v prvej knihe – pre absolútny nedostatok preukázania viny. Nevyšiel ani posledný pokus, za pomoci pochybného posudku rektora Komenského Univerzity RNDr. Františka Kvasničku, urobiť z Čarnogurského zločincina a politického dobrodruha. Ďalších desať rokov až do pádu komunizmu je dôležitým spoluorganizátorom cirkevného pôsobenia na laických veriacich, mládež, ale aj na kňazov. Pomáha im prekenuť likvidáciu biskupov a v tzv. „jadrách“ nahrádzať chýbajúce biskupské štruktúry. Viacerí neskorší biskupi boli súčasťou tejto podzemnej tzv. Tajnej cirkvi, ktorá mala na Slovensku väčší vplyv ako oficiálna štátna ideológia.

Našou národnou biedou celého minulého storočia je vedomé zatajovanie a prekrúcanie čerstvo prežitých udalostí prudko sa striedajúcimi politickými víťazmi. Literatúra má vo výkladoch celé zväzky oslavných ód na práve vládnuccich politikov a ich politiku, ale skutočný národný vývoj a život päťmiliónového národa zostáva nezapísaný.

Práve na takúto úlohu sa nechtiac a možno aj nie celkom vedome podujal autor týchto kníh Paľo Čarnogurský. Z jeho viacerých vyjadrení sa dozvedáme, že hlavne zbieral historický materiál a dokumenty, pretože sám sa necítil byť dostatočne profesionálne vybavený na spracovanie udalostí slovenskej politiky 20. storočia. Do tejto jeho mravčej a nezastupiteľnej práce surovo vpadol 8. novembra 1976 zásah Štátnej bezpečnosti. Tento jeden deň s ďalekosiahlymi dôsledkami rozbúral predstavy Paľa Čarnogurského o spísaní našej najnovšej histórie od jej súčasníka. Po návrate z väzenia po piatich týždňoch zistil, že roky zbierané originály dokumentov, ktoré sa nikde inde nenachádzali, sú v rukách komunistickej moci. V čase tejto pohromy ani on, ani nikto z ostatných Slovákov nevidel a nečakal koniec totalitného režimu a nástup demokracie. Čarnogurský si bol vedomý, že jeho zámer je definitívne zničený a nikto v budúcnosti sa nedozvie skutočný priebeh udalostí politického vývoja Slovenska. Rozhodol sa pre zúfalý čin kronikovania udalostí na základe vlastnej pamäti a s využitím časti archívu, ktorý mal uložený na iných miestach. Pomohli mu aj dôležité exempláre písomností, ktoré sme v pomerne

veľkom množstve zachránili so sestrou Oľgou zo stráženého bytu na Kutuzovovej ulici v čase jeho zaistenia a vyšetrovania.

Plasticky a s neveriteľnými podrobnosťami opísal udalosť za udalosťou, príbehy konkrétnych ľudí a ich počínanie, akoby sme stáli za dverami a počúvali hlavných aktérov. Len na základe zachráneného archívneho prehľadu titulov zdokumentovaných v samostatných šanónoch kopíroval zo svojej pamäti udalosti, výroky a osoby. Číslo obalu a nadpis s jeho obsahom mu stačili na to, aby jednotlivé detaily znovu opísal a zostavil do súvislého pútavého deja.

Vznikla publikácia, v ktorej sa predstavujú charaktery aj bezcharakternosť, kde sa víťazní hrdinovia z vládnych palácov menia na odsúdených aj popravených zradcov. V ktorej vtedajší prenasledovaní sú dnes víťazmi alebo si trvalo zabezpečili víťaznú palmu vo vedomí národa. Národné dejiny dvadsiateho storočia nám defilujú pred očami ako neúprosný príbeh desiatok politikov a ich väčšinou menej šťastných osudových koncov. Množstvo hrdinov zo stupňov víťazov zostupuje a padá do zabudnutia, zatiaľ čo slovenský národ pomaly, ale nezastaviteľne napreduje ku svojej vlastnej svojprávnosti a štátnosti. Hlavne však sedí pevne na svojej stoličke a so svojou hviezdíčkou medzi suverénnymi európskymi štátmi a národmi. Koľko neveriacich a neprajníkov dnešného postavenia Slovenska nám defiluje v príbehoch tejto knihy.

Treba povedať ešte jednu dôležitú poznámku. Predchádzajúci prvý diel *Súboja s komunizmom* bol inscenovaný, ako sám autor konštatoval, komunizmom v jeho ideologickej a totalitnej podobe. Po jej prečítaní je dostatočne zrejmé, že opisuje súboj ateistickej ideológie s veriacim národom a jeho náboženskými štruktúrami. Paľo Čarnogurský sa celým svojím životom v talári bojujúcej cirkvi ocitol v každej bitke na scéne alebo za scénou alebo dokonca v podzemí. Nečudo, že komunistická moc v ňom mala jasný cieľ, ktorý treba odstrániť, ak chceli zvíťaziť. Najväčší údiv musí získať každý pozorovateľ tohto súboja, že v nerovnom postavení obra a trpaslíka nezvíťazil obor. Dokonca pád tohto svetovládneho režimu nielen na miestnom kolbisku Slovenska, ale aj celosvetovo sa podobá pádu newyorských dvojčiek. Pravidlá slovenského súboja boli len prepisom moskovského scenára likvidácie cirkvi ako najväčšieho protivníka pri ovládaní národa. Aj scenár zatknutia a vyšetrovania bol pre-

písaný z ruského originálu v centrále ŠtB na Drieňovej ulici v Bratislave a doplnený slovenskými menami a politickými súpermi. Obsah je len podrobným rozprávaním Paľa Čarnogurského so všetkými detailmi jeho poznania a pamäti. Znovu a znovu v závere každej kapitoly opakuje svoj žiaľ – to všetko mi zhabal major Láska a uchvátila komunistická moc.

Ôsmy november 1976 je naozaj dňom, keď sa autorovi zrútila jeho predstava spísania novodobých dejín slovenského národa. Obsah oboch kníh sa narodil ako vzdor proti zásahu, ako pokus priblížiť udalosti s podrobnosťou a odvolaním sa na zdroje, aby mohli aj po rokoch profesionálni historici spracovať celú materiu v samostatných zväzkoch. Jednotlivé kapitoly tejto knihy osvetľujú udalosti, ktoré doteraz neboli spracované, a autor ich vedome práve preto tak detailne približuje. Pre mladú aj staršiu generáciu čitateľov sa premietajú dni našej mladosti alebo útrap našich rodičov. Konečne poznáme pravdu slovenského prehrýzania sa cez zovretie minulých štátnych celkov 20. storočia na denné svetlo, nie pod nimi, ale medzi nimi. Teraz, keď môžeme obrazne odložiť štít a meč, sú Čarnogurského priblíženia cestopisom na nebezpečný vrchol hory a opisom šťastného návratu. Je neuveriteľné, že jeden z hlavných vojakov tohto svetového zápasu Slovákov, Paľo Čarnogurský, je doteraz v sivom tieni národného vedomia. Pokúsime sa vydaním jeho kníh vrátiť ho na javisko ako nebojácneho hrdinu v hlavnej úlohe.

Pri čítaní opisu stretnutí a vyšetrovaní Štátnej bezpečnosti uniká možno čitateľovi obludnosť celej situácie. Všetko od prvého vstupu polície do života občana Paľa Čarnogurského je hrubým porušovaním jeho základných ľudských práv. Podrobnosti, k akým sa polícia vedome uchýľuje, sú kriminálnym činom a snahou úlisne nadviazať s ním spoluprácu. Túto svoju kriminálnu právomoc má dokonca Štátna bezpečnosť udelenú zákonom. Dnes, po dvadsiatich piatich rokoch slobodného života, máme stále pred očami obeť teroru, stovky ľudí, ktorých vyšetrovatelia chceli zničiť za ich oprávnené ľudské prejavy. Samotní zločinci tejto komunistickej éry, príslušníci a veliteľia Štátnej bezpečnosti zostávajú v utajení. Spoločnosť viac pohoršuje predmet ich kriminálnej činnosti, teda tí jednotlivci, ktorých zaistením alebo vyšetrovaním vtiahli do svojej hry na ovládanie celej spoločnosti. Kladnou vzdorujúcou postavou v tomto vzťahu zostáva Paľo

Čarnogurský, ktorý ich dokázal znepokojovať ich vlastnou metódou, poukazovaním na tragédiu význačných spolupracovníkov komunizmu, nakoniec režimom popravených alebo pozatváraných.

V Bratislave august 2014

Moje uväznenie v boji za slobodu

(8. november až 15. december 1976)

Pondelok 8. novembra 1976 nezačal dobre. V tento deň sme vždy začínali až o pol deviatej, lebo väčšina robotníkov našej stavby kanalizačného zberača E v Doprastave, n. p., závod 2 v Bratislave na Rožňavskej ceste, je zo Žitného ostrova a prichádza do Bratislavy až v pondelok ráno autobusmi. Ale silou zvyku sa prebúdžeme pred piatou ráno, hoci vstaneme až neskôr.

Tak to bolo aj v tento pondelok. Kristínka sa po prebudení sťažovala na bolenie hlavy. Nevenoval som tomu osobitnú pozornosť, lebo na takéto bolesti sa v poslednom čase žalovala častejšie. Ale obvykle po začatí denných povinností na tieto nevoľnosti zabúdala.

No keď sa chcela zdvihnúť z postele, postihla ju taká prudká nevoľnosť, že bezmocne spadla späť. S preľaknutím som pozoroval, ako sa jej triasli ústa, na líkach jej sedela bledosť a tvár dostala strhaný výraz. Myslou mi prebehla situácia, v akej sa ocitla takisto ráno v roku 1955, keď upadla do bezvedomia.

Skočil som z postele, aby som ju zachytil a poskytol jej pomoc. S úzkosťou a strachom hľadeli som na jej utrápenú tvár a bolestný výraz. Ale nevedel som, ako jej v náhlivosti pomôcť, či volať lekársku pohotovosť.

Odmietla takúto službu a prosila, aby som ju len nechal na chvíľu odpočinúť. Podal som jej vodu, ovlažila si ústa, zatvorila oči a začala zasa pokojnejšie dýchať, telo sa uvoľnilo.

Uvedomil som si neobyčajnú výhodu z neskoršieho pondelkového nástupu do práce, lebo som takto mal čas zostať pri nej dlhšie a celé dve hodiny sledovať, či sa jej zlepší stav.

Naozaj sa uspokojila, ba videlo sa mi po hodine, že jej spánok veľmi pomohol. Preto som o 8. hodine odchádzal z domu až natešený. Povedal som Kristínke, že po príchode do práce zatelefonujem dcére Olge a poprosím ju, aby sa zastavila u nás na Kutuzovovej a pozrela mamin stav, prípadne urobila namiesto nej neodkladné domáce práce.

Cestou do práce som uvažoval, čo mohlo zapríčiniť túto nečakanú Kristínkinu nevoľnosť. Pripúšťal som možnosť nejakej poruchy v peci, pre ktorú sa mohol dostať do izby plyn a spôsobiť závrat.

Začiatok dňa na pracovisku

Do strediska kanalizačného zberača E pri výpadovej ceste na Rožňavskej v Bratislave chodievam pravidelne už tri roky tou istou trasou a v rovnakom, až na minúty vymeranom čase. Z domu pešo parkom, krížom cez koľajnice električiek na Vajnorskej ulici k stánku PNS, kde si kúpim denník *Pravdu*, odtiaľ Odbojárskou ulicou okolo Zimného štadióna na zastávku trolejbusu č. 15 na Trnavskej ceste, ktorý ma zavezie až na konečnú zastávku na Trnávke. O takom čase je už po rannej dopravnej špičke, prestáva náhlenie a tlačenie. V dopravných prostriedkoch je už dosť voľných miest aj na sedenie, pričom sa možno začítať aj do novin.

Neotvoril som ich. Z hlavy sa mi netratali starosti a obavy o Kristínkin stav. Naopak narastali. Predo mnou sa črtala veľká udalosť, ktorá ma čakala v prvej tretine roka 1977: cesta k Paľovi do Kanady a k priateľom do Spojených štátov. Prvého októbra som si podal žiadosť o vycestovaciu doložku na túto veľkú cestu, ktorá mala trvať celý polrok. Ale neopájaj som sa pri tejto príprave ružovými vidinami, plietlo sa mi myslou priveľa pochybností. Skôr som si chcel podaním žiadosti overiť postoj polície ku mne. Z rôznych akcií som mal možnosť presvedčiť sa ako polícia sleduje moju činnosť, korešpondenciu, aj okolie, s kým sa stýkam. Vyostrovanie náboženských pomerov na Slovensku prechádzalo v posledných mesiacoch k nezakryvanému teroru. Moje listy s obavami, nespokojnosťou a protestmi, adresované a doporučené posielané predsedovi Zboru ordinárov na Slovensku Msgr. Jozefovi Ferancovi, biskupovi v Banskej Bystrici, dostávali vnútornú publicitu. To si nemohla nevšimnúť aj Bezpečnosť. Tobôž ak sledovala, otvárala a čítala listy, ktoré som písal Dr. Vnukovi do Austrálie a Oľge Strmeňovej do Clevelandu v USA. V nich som konkrétne opisoval zistené, overené, protizákonné zásahy proti veriaci.

V posledných dvoch mesiacoch som si mohol zo správ dôverne dodávaných od priateľov alebo ľudí z pracoviska rukolapne overiť, že sa policajná sieť okolo mňa spriada a sťahuje. Muselo mi to nielen

zmenšovať vyhlídky na vydanie vycestovacieho povolenia, ale priamo robiť takúto možnosť absurdnou.

A práve vtedy, pri takmer celkom zmiznutej nádeji na cestu za oceán sa stala udalosť, ktorá bola pre mňa veľmi povzbudivá, ba prekvapujúca. Bolo to v dielnach Doprastavu na Mlynských Nivách. Vo štvrtok 4. novembra 1976, keď som dával sťahovať pastorek z prevodovky na šnekovom dopravníku cementu, som videl, ako sa ku mne z druhého konca priestrannej dielne s úsmevom blíži predseda celozávodnej organizácie komunistickej strany Doprastavu Štefan Lisický. Zaskočilo ma takéto jeho správanie. V posledných rokoch býval ku mne skôr odmeraný než priateľský.

Teraz mi potriasol rukou, vybral z úst obvyklú fajku, ktorou zvyčajne svoju príslušnosť k strane aj vonkajším napodobnením návykov Stalina či Gottwalda. A na plné ústa, aby to počuli všetci v dielni, sa obrátil na mňa otázkou:

„A kedyže to pocestujete, pán Čarnogurský, do tej Kanady?“

„Oj, milý pán Lysický, to je ešte u Pána Boha, a hlavne u pánov na polícii, kedy a či vôbec pôjdem.“

„Prečo pochybujete? Prezradím vám. Minulý týždeň sme prerokovali na straníckej porade osobitné odporúčenie vašej cesty do Kanady pre oddelenie pasov a víz NB. Odporučili sme vám túto cestu, zaslúžite si za dlhoročnú prácu v Doprastave, a tiež preto, že máte u mňa veľkú protekciu.“

„Akú protekciu môžem mať práve ja u vás a prečo?“ pýtal som sa Lysického s neskrývaným prekvapením.

„No predsa váš Ivan, ktorého si ja veľmi vážim, ako najlepšieho pracovníka v stavebníctve inžinierskeho staviteľstva,“ zdôraznil mi najvyšší stranícky činiteľ závodu a zároveň mi pripomenul, aby som naň pri návrate z Ameriky nezabudol nejakým dobrým fajkovým tabakom.

Poďakoval som sa Lysickému za takúto správu a jeho stanovisko k Ivanovi.

Od tej chvíle sa mi začala reálne črtať v mysli cesta k Paľovi a k priateľom. Svet, v ktorom žijeme, je plný nečakaných zmien, prevratov a nečakaných protikladných rozhodnutí. Ak som dostal dôveru strany a zamestnávateľa, aká moc by ešte mohla zabrániť mojej ceste?

Bože, tak odrazu som podľahol ilúzii spôsobenej návalom radosť a nádejí, ktoré som viazal so svojou americkou cestou. Najmä nádej stretnúť sa s Ferkom Vnukom, keď jeho plán stretnúť sa vo Viedni som od začiatku považoval za neuskutočniteľný.

A tak dátum 1. marca 1977, na ktorý som si naplánoval svoj odlet do Kanady, sa mi teraz videl už neďaleký, akoby predo dverami.

Iba príhoda s Kristínkiným odpadnutím dnes ráno mi zasa zatiahla v mysli čiernym mrakom vyhlíadku na cestu. Červ pochybnosti a obavy sa mi zaryli hlboko do duše.

Na pracovisku ma privítali obidve pracovníčky našej administratívy, pani Šubínová a Alicka Trenčanová. Dobre sme si na seba zvykli a robíme všetko, aby sme si čas spolupráce čo najviac spríjemnili. Pani Alicka je v pozhnanom stave, preto robíme všetci všetko, aby sme ju udržovali v pohode.

Ako každý deň, i teraz som sa hneď ocitol v rozhovorenom svete neškodného ženského klebetenia o rôznych zážitkoch zo soboty a nedele, ktoré obidve temperamentné ženy vedeli podávať veľmi pestro a dramaticky.

Alicka o trampotách s kúrením v novom pezinskom byte, pani Šubínová zasa o vzrušujúcich výstupoch medzi našim šéfom Jankom Ižákom a jeho manželkou.

Lebo naozaj, v posledných týždňoch zanechávali rodinné napätia a nedorozumenia veľmi pozorovateľné stopy na vonkajšom vzhľade Janka Ižáka. Tvár sa mu akosi predĺžila, vrásky na nej stierali bezstarostnosť a ľahkosť, s akou riešil aj veľmi zložité problémy náročnej stavby zberača E. Teraz mu zvýšená bledosť líc dávala znepokojujúci nádych.

Počúval som tieto ženské reči s obvyklým záujmom, hoci sa mi každú chvíľu vracali do mysle predstavy, čo robí, ako sa má teraz moja Kristínka. Nechcel som jej telefonovať, ak spí, škoda by ju bolo rušiť.

Zato som zavolať Olga. Povedal som jej o maminom hlavybolení ale zamlčal som odpadnutie, lebo som túto našu citlivú a vzácnu dcéru nechcel priveľmi znepokojiť. Prislúbila mi, že okolo jedenástej ju pôjde pozrieť.

Alicka mi – ako každý deň ráno – položila na stôl voňavú čiernu kávu. Šalkou tejto obľúbenej pochúťky sa končievala chvíľa raňajšieho klebetenia Každý sa už potom pripútal k svojim každodenným povinnostiam.